

КЛЮЧОВІ КОМПОНЕНТИ ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

KEY COMPONENTS OF LINGUISTIC-AND-METHODOLOGICAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

Стаття присвячена розгляду ключових компонентів лінгвометодичної компетентності викладачів іноземних мов у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності у закладах вищої освіти. Використовуючи генетичний підхід, нами наведено алгоритм формування терміна «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови», здійснено його гетерохронний аналіз для розкриття змісту й структури цього поняття. У статті розглянуті підструктурні компоненти поняття «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови», які становлять інтегровану єдність сформованих у випускника закладів вищої освіти предметно-фахових знань, професійних умінь та навичок, особистісних установок, індивідуально-психологічних елементів та аутопсихологічних інваріантів. У контексті дослідження педагогічної діяльності викладача у статті нами виділено такі основні напрями професійної діяльності викладача іноземної мови: викладацьку професійно-методичну діяльність, спрямовану на організацію процесу викладання іноземних мов відповідно до нормативних документів; організаційну професійно-педагогічну діяльність, орієнтовану на організацію педагогічних практик; науково-дослідну діяльність, покликану розвивати творчий, науковий потенціал; виховну та культурно-просвітницьку діяльність, орієнтовану на можливість використовувати навчальну дисципліну (іноземну мову) задля прищеплення духовних, морально-етичних, громадянських якостей. У статті виділяються такі головні функції викладача іноземних мов під час роботи в закладі вищої освіти: гностично-проектувальні, комунікативно-організаторські, діагностико-корекційні, мотиваційно-розвивальні та рефлексивні. Ми дійшли висновку, що зміст та структура лінгвометодичної компетентності викладача іноземної мови включають два вектори, які інкорпоровані гетерохронною єдністю властивостей, які, з одного боку, становлять структурні компоненти поняття «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови», а з іншого, є особливостями професійної діяльності викладача іноземної мови у процесі роботи в закладі вищої освіти.

Ключові слова: лінгвометодична компетентність, компетентнісний підхід, викладач іноземної мови, зміст та структура, професійна діяльність.

The article is devoted to key components of linguistic-and-methodological competence of foreign language teachers in the context of training foreign language teachers for professional activity in higher educational establishments. Specifically, using the genetic approach, the algorithm of outlining the term "linguistic competence of foreign language teacher" is introduced, and its heterochronous analysis is carried out in order to explain the meaning and structure of this concept. The article deals with sub-structural components of the concept of "linguistic-and-methodological competence of a foreign language teacher", which represent the integrated unity of the professional specific knowledge, skills and abilities, personal attitude, individual-psychological and self-psychological elements of the graduate. In the context of research of teacher's pedagogical activity, the article highlights the key directions of professional activity of a foreign language teacher: teaching and professional-methodical activity aimed at organizing the process of teaching foreign languages in accordance with normative documents; organizational professional-pedagogical activity, focused on the organization of pedagogical practices; research activities aimed to develop creative, scientific potential; educational and cultural-educational activities focused on the opportunity to use the subject (foreign language) to impart spiritual, moral and ethical, civil qualities. The article highlights major functions of a foreign language teacher while working at higher educational institution. In the course of the research it is concluded that the contents and structure of linguistic-and-methodological competence of foreign language teacher include two vectors which are incorporated by heterochronous unity of properties, which, on the one hand, constitute the structural components of the concept of "linguistic-and-methodological competence of foreign language teacher", and, on the other hand, act as the features of the professional activity of a foreign language teacher in the course of activity in a higher educational institution. **Key words:** linguistic-and-methodological competence, competence-based approach, foreign language teacher, contents and structure, professional activity.

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-2-17>

Кокнова Т.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри
романо-германської філології
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні вимоги і запити суспільства потребують розумних, творчих, ініціативних спеціалістів у різних галузях, тому освіта прагне знайти такий підхід, в якому цілісність внутрішнього світу людини забезпечується її взаємозв'язком із суспільством. Глобалізація та інтеграція визначені сьогодні головними стратегіями в освітньому процесі України. Означені тенденції вимагають переосмислення якості підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти із спря-

муванням на компетентнісний підхід. Цей підхід виник у ХХ столітті. Спочатку він був пов'язаний із можливістю переглянути якість підготовки спеціалістів до роботи у професійній сфері, а вже згодом почав використовуватися в образотворчій сфері. За таких умов стає актуальною не знаннева модель освіти, а саме компетентнісна, яка уможливорює вміння та навички вирішувати проблеми [1, с. 11], із якими спеціалісти стикаються у повсякденній професійній діяльності. Саме орієнтація на компетентнісний підхід дає можливість підго-

тувати таких спеціалістів, які легко зможуть оперувати в єдності як теоретичними знаннями, так і практичною підготовкою для успішного виконання професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У дослідженнях Н. Бібік, І. Зимньої, О. Локшиної, О. Пометун, І. Драч, В. Лугового, О. Слюсаренко, Ж. Таланової, А. Хуторського, О. Савченко закладено теоретичні основи компетентнісної підготовки майбутніх спеціалістів, визначено її суть, зміст та структуру, виявлено умови та шляхи ефективної підготовки майбутніх спеціалістів. Терміни «лінгвометодика», «лінгвометодична робота» використовувалися у вітчизняному науковому тезаурусі такими дослідниками, як І. Хіжняк, А. Нікітіна, Н. Остапенко, О. Фенцик, О. Ішутіна, О. Копусь, а також зарубіжними науковцями Н. Колесніковою, Т. Ємельяновою, Т. Рамзаєвою, Н. Фоміною.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання виділення структури лінгвометодичної компетентності, детальний розгляд її ключових компонентів, тлумачення підструктурних компонентів, їхня взаємодія та взаємовплив в рамках професійної діяльності викладача іноземної мови ще досі не були предметом наукової розвідки.

Мета статті полягає у тому, щоб визначити та схарактеризувати ключові компоненти лінгвометодичної компетентності викладачів іноземних мов у контексті підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до виконання ними основних функцій під час роботи в закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Генетичний підхід надає можливість простежити, як саме було обґрунтовано та сконструйовано розуміння терміна «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови», який подаємо у такому алгоритмі його формування: компетентність/компетенція – професійна компетентність – професійна компетентність педагога – професійна компетентність викладача іноземної мови – лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови.

Визначений алгоритм дозволяє дослідити лінгвометодичну компетентність викладача іноземної мови, що є логічним продовженням у напрямі уточнення та розвитку понятійного тезаурусу стосовно проблеми компетентнісного підходу в контексті підготовки майбутніх викладачів іноземних мов. Отже, перейдемо до визначення змісту й структури лінгвометодичної компетентності викладачів іноземної мови. Аналіз будемо здійснювати гетерохронно, тобто, з одного боку, враховуючи поняття лінгвометодичної компетентності викладача іноземної мови, яке ми розуміємо як інтегровану сукупність відповідних знань, умінь, навичок та способів діяльності, що постають як *необхідний інструментарій для продуктивної діяльності* [3, с. 36]. Ми розуміємо це як професійну діяль-

ність викладача іноземної мови. З іншого боку, зауважимо своєрідність професійної діяльності викладача, який виконує функційні обов'язки викладача іноземної мови. Ця діяльність становитиме другий вектор для нашого наукового дослідження. Доцільно для визначення змісту та структури лінгвометодичної компетентності викладачів іноземної мови розглянути також і зміст підструктурних компонентів терміна «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови» і схарактеризувати провідні види педагогічної діяльності викладача іноземної мови.

Отже, розглянемо детальніше підструктурні компоненти поняття «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови», яке ми вважаємо складним та системним утворенням, складовими елементами якого є інтегрована єдність сформованих у випускника закладів вищої освіти таких якостей:

- по-перше, підсистеми предметно-фахових знань з організації лінгвометодичної роботи та науково-практичної діяльності, яка є елементом інформаційно-технологічного компонента, де відображена специфіка професійної діяльності викладача іноземної мови, що має бути зафіксована у свідомості майбутнього спеціаліста;
- по-друге, підсистеми професійних умінь, які полягають у засвоєнні майбутнім викладачем іноземної мови способів і технік професійної діяльності під час її виконання;
- по-третє, підсистеми професійних навичок, які сформовані у процесі циклічного виконання професійних завдань та доведення їх до автоматичного внутрішнього особистісного утворення;
- по-четверте, сукупності сформованих у майбутнього викладача іноземної мови особистісних установок, що визначають унікальний характер виконання професійної діяльності;
- по-п'яте, індивідуально-психологічних елементів, які визначають особистісний стиль професійної діяльності і проявляються завдяки професійно важливим якостям майбутнього спеціаліста;
- по-шосте, підсистеми аутопсихологічних інваріантів, які розуміємо як особистісні збудники, що стимулюють майбутнього спеціаліста до постійного самовдосконалення, саморозвитку та самодисципліни.

З іншого боку, враховуючи те, що формування лінгвометодичної компетентності викладача іноземної мови має орієнтуватися та синтезуватися з особливостями професійної діяльності викладача іноземної мови, розуміємо, що педагогічна діяльність викладачів характеризується великою соціальною відповідальністю, адже зусилля викладача спрямовуються на підготовку еліти нації, фахівців вищої кваліфікації, від рівня знань та вмінь яких залежить якість соціально-економічної, політичної, культурної розбудови української

держави, формування національної свідомості і духовності її громадян [4, с. 186]. Отже, педагогічна діяльність – це діяльність не для себе, це діяльність для іншого, для інших, у цій діяльності поєднуються самореалізація педагога та його цілеспрямована участь у зміні рівня навченості, вихованості, розвитку, освіченості того, хто навчається [2, с. 6]. На думку М.М. Фіцули, педагогічна діяльність у закладі вищої освіти розуміється як діяльність педагога, спрямована на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного знайти своє місце на ринку праці, активно включитися у політичну, суспільну, культурну та інші сфери життя суспільства [7, с. 46]. Учені в контексті дослідження педагогічної діяльності викладача виділяють такі основні напрями [5, с. 118–121; 7] професійної діяльності викладача іноземної мови:

- викладацька професійно-методична діяльність, спрямована на організацію процесу викладання іноземних мов відповідно до нормативних документів, що поєднує теоретичний складник, пов'язаний із розкриттям сутності мовознавчих дисциплін, та практичний складник, спрямований на розв'язання викладацьких професійно-педагогічних завдань, що реалізується в освітньому процесі (підготовка лекційних, практичних, семінарських занять, педагогічної практики тощо, яка дає можливість розробляти й готувати до видання навчально-методичну літературу, складання методичних розробок, завдань, екзаменаційних білетів, тематики курсових робіт, розроблення графіків самостійної роботи студентів тощо а також поточна робота, що стосується підвищення педагогічної кваліфікації і полягає у читанні методичної, навчальної та науково-методичної літератури);

- організаційна професійно-педагогічна діяльність, орієнтована на організацію педагогічних практик та підготовку матеріалів на засідання кафебри, ради факультету та закладу вищої освіти, на роботу з підготовки науково-методичних семінарів. Окреслена діяльність спрямована на володіння прийомами діалогізації з учасниками освітнього процесу, уміння бути ініціативним у процесі виконання професійних обов'язків;

- науково-дослідна діяльність, покликана розвивати творчий, науковий потенціал, підвищувати науковий рівень знань, покращувати уміння ознайомлюватися з новою науковою літературою, стежити за розвитком передової науки за кордоном, аналізувати основну методичну літературу, уважно опрацьовувати науково-методичні журнали зі своєї дисципліни, вивчати досвід освітньої роботи колег, експериментально перевіряти доцільність запровадження педагогічних новацій у власну практику педагогічних новацій, покращувати уміння переосмислення наукового матеріалу та виявлення того, що доцільно застосувати у своїй освітній діяльності. Також ця діяльність

спрямована на розроблення на основі отриманих теоретичних даних практичних навчальних матеріалів (посібників, рекомендацій тощо), на оволодіння навичками наукового стилю літературної мови. Науково-дослідна діяльність також включає уміння публічно доповідати й захищати основні теоретичні положення свого наукового дослідження;

- виховна та культурно-просвітницька діяльність, орієнтована на можливість використовувати навчальну дисципліну (іноземну мову) для прищеплення духовних, морально-етичних, громадянських якостей, формування особистісних якостей (людяності, порядності, чесності, справедливості, толерантності, гендерної нейтральності тощо), розвитку комунікабельності та креативності. Завдяки полікультурному простору в межах дисципліни необхідно розвивати комунікативну компетенцію через активне спілкування, а також удосконалювати соціокультурну компетенцію. Такі види роботи дослідники рекомендують організувати позалеційно (співбесіди, клуби за інтересами), під час проведення тематичних вечорів, екскурсій тощо, а також через кураторську роботу [7, с. 48–50; 6, с. 447–449].

Такі напрями педагогічної діяльності викладача іноземної мови орієнтують на виконання головних його функцій під час роботи в закладі вищої освіти. Основою для визначення функцій викладача іноземної мови стали теоретичні положення, обґрунтовані І. Зязюном, Н. Кузьміною, Н. Нічкало, Л. Подимовою, В. Сластьоніним, І. Сенновським та іншими ученими.

До головних компонентів функцій викладача іноземних мов під час роботи в закладі вищої освіти належать такі:

- гностично-проектувальний компонент, який ґрунтується на умінні накопичувати необхідні лінгвометодичні знання, працювати та використовувати літературу з профілю, відбирати і стратегічно підбирати навчальний матеріал, планувати, прогнозувати й будувати педагогічний процес, визначати цілі навчання, планувати найбільш ефективні методи, форми, технології прийоми та заходи для отримання необхідного педагогічного результату, проводити лінгвометодичне дослідження та оформлювати його, уміти викликати інтерес до іноземної мови як дисципліни, спонукати до активності, формувати в тих, кого майбутні викладачі планують навчати, мовленнєву, мовну, комунікативну та соціокультурну компетенції;

- комунікативно-організаторський компонент, який включає уміння кооперувати та організувати спільну діяльність з учасниками освітнього процесу – студентами, колегами, керівництвом, батьками, уміння продуктивно співпрацювати в колективі та групі, уміння виконувати різні ролі й функції, застосовувати технології розв'язання кон-

флікту, досягати компромісу. Цей компонент також передбачає уміння застосовувати ефективні стратегії спілкування, установлювати ділові контакти;

– діагностико-корекційний компонент, що включає уміння викладача іноземної мови здійснювати контроль та корекцію знань, умінь, навичок, визначати критерії для оцінки відповідно до вимог програми, володіння діагностичними методами, уміння розробляти критерії для оцінки знань;

– мотиваційно-розвивальний компонент, який включає уміння аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення глобальної педагогічної науки для самовиховання, самовдосконалення та саморозвитку, уміння оперувати, використовувати й адаптувати інформацію та інформаційні технології у власній професійній педагогічній діяльності;

– рефлексивний компонент, який включає здатність викладача іноземної мови переосмислювати процес або результат особистої професійної діяльності, критично аналізувати засоби, форми, методи та технології стосовно їхньої ефективності під час власної педагогічної діяльності. Цей компонент передбачає визначення ефективних та дієвих шляхів організації освітнього процесу після творчого переосмислення, рефлексії, орієнтацію на формування власного педагогічного стилю викладання іноземної мови, а також володіння техніками збереження здоров'я. Важливим також є уміння гармонізувати режим праці та відпочинку для запобігання професійному стресу та стагнації.

Висновки. Отже, зміст та структура лінгвометодичної компетентності викладача іноземної мови

складаються із двох векторів, що інкорпоровані гетерохронною єдністю властивостей, які поєднують структурні компоненти поняття «лінгвометодична компетентність викладача іноземної мови» та особливості професійної діяльності викладача іноземної мови у процесі роботи в закладі вищої освіти. Перспективи подальшого дослідження лежать у площині виокремлення змістовних та структурних компонентів лінгвометодичної компетентності викладача іноземної мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*, 2003. № 10. С. 8–14.
2. Введение в педагогическую деятельность : учеб. пособие / под ред. А.С. Роботовой. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 208 с.
3. Волощук І.П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2014. № 3. С. 23–38.
4. Гладуш В.А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Дніпропетровськ : Акцент, 2014. 416 с.
5. Копусь О.А. Теоретико-методичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів : дис. ... докт. пед. Наук : 13.00.02. Одеса, 2013. 472 с.
6. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2006. 354 с.